

Денис Детлинг

Кључно питање: Уметност није имала никакве везе са политиком – у којој мери се слажете са овом изјавом?

Тема:

Политичка криза након убиства у Скупштини навела је краља да уведе (личну) диктатуру. Интегрално југословенство, политички прогони, цензура, ограничавање грађанских слобода само су неке од карактеристика диктатуре краља Александра. Ако на то додамо лошу економску ситуацију, као одраз Велике депресије, можемо говорити о ситуацији у првим годинама четврте деценије 20. века у Југославији. Остаје кључно питање како је то утицало на уметност и какви су били односи између уметности и режима.

Иако ово питање није осетљиво и контроверзно, оно је интересантно ради чињенице да даје приступ политичким темама из другог угла – угла уметности. Питање односа између уметности и режима види се, у овом случају, кроз призму групе „Земља”, Пролећне изложбе у Београду и двојице светски познатих уметника – Антуна Аугустинчића и Ивана Мештровића. Мада је за уметност (и не само у то време) био заинтересован мали круг људи, а био је концентрисан у великим центрима, нарочито Загребу и Београду, уметност је важна не само зато што представља одраз ситуације у земљи и друштву, већ и зато јер је то одраз размишљања и поступака политичке и културне елите.

Исходи учења

- Ученици ће научити нешто о групи уметника „Земља”, Антуну Аугустинчићу, Ивану Мештровићу, Пролећним изложбама у Београду тридесетих година 20. века у Краљевини Југославији.
- Ученици ће моћи да разумеју положај уметника према режим и обрнуто.
- Ученици ће моћи да заузму став и изразе своје мишљење користећи аргументе.

Циљеви:

- Направити критичку анализу историјских извора.
- Дати три различите перспективе за тему уметност и режим кроз изабране материјале.
- Показати однос између (визуелне) уметности и режима краља Александра у тридесетим годинама 20. века, идеју националног унитаризма, али и однос режима према уметности.
- Приказати положај уметника према режиму.
- Користити уметничка дела као историјске изворе.
- Постићи критичко размишљање уз помоћ историјских извора и подстаћи дискусију.

Упутства за наставнике

Ученици ће стећи знања, разумевање и увид у тему кроз одабрани материјал – изворе (слике, писане изворе, карте) и припремљене уводне текстове. Даће три различите перспективе за тему уметност и режим кроз изабране материјале. Рад на изворима и мултиперспективност треба да помогну да се тема разуме и одговори на кључно питање.

Корак 1 Увод – објашњење радионице и давање кључног питања: Уметност није имала никакве везе са политиком – у којој мери се слажете са овом изјавом?

Корак 2 Ученици раде у три групе са одабраним изворима и уз додатну помоћ текста из карата. Постоје четири врсте извора – писани извори, фотографије, карте и репродукције уметничких дела. Све три групе имају исти задатак, али различите тврдње – групе треба да нађу које су од наведених тврдњи тачне и објасне свој одговор.

45
минута

Група 1

Извори: разговор између краља и Ивана Мештровића, Олга Манојловић о глорификовању власти, мапа јавних споменика краљу Александру (и Петру), које је израдио Антун Аугустинчић, Споменик Краљу Александру у Вараждину и Титу у Комровцу, које је израдио А. Аугустинчић, скулптура „Пијанци”.

Тврдње:

- Мештровић и Аугустинчић су били критични према режиму.
- Уметнички рад Аугустинчића и Мештровића био је у служби режима.
- Мештровић и Аугустинчић су били политички ангажовани.
- Уметнички рад Аугустинчића и Мештровића је глорификовао краља.
- Аугустинчић и Мештровић су, у првом реду, изванредни уметници.

Група 2

Извори: одсуство неких од најбољих уметника са Пролећне изложбе; куповина уметничких дела према броју примерака и цени; називи уметничких дела купљених од стране палате (краља – уз додатну мапу); предлог палате за куповину слика и скулптура; значај куповине уметничких дела.

Тврдње:

- Уметници су на пролећним изложбама промовисали југословенско јединство у уметности.
- Пролећне изложбе су биле састајалиште изузетних уметника са подручја целе Југославије.
- Палата (краљ) и министарство су издашно помагали изложбе како би промовисали југословенско јединство.
- Палата (краљ) има у виду, приликом куповине дела, само квалитет дела.

Група 3

Извори: програм групе „Земља”; Табаковић: Култ идиотизма (1929); Вања Радауш: Исповијест (1932); Крсто Хегедушић: Реквизиција (1929); Антун Мезђић: Депонија (1932); Отон Постружник: Поздрав (1932); Жељко Хегедушић: б. 1. (1935).

Тврдње:

- Уметнички рад групе „Земља” изражава критику друштвених, политичких и економских прилика.
- Уметнички радови групе „Земља” подржавали су политику режима.
- Програм групе „Земља” одражавао је њихову спремност да критикују тренутну ситуацију, па је рад групе ради тога забрањен.

Корак 3 Представници сваке групе требало би да означе на линији (између две екстремне тврдње: Уметност није имала никакве везе с политиком / Уметност је била у блиској вези с политиком) њихов одговор у складу са аргументацијом њиховог групног рада.

Уметност није имала никакве везе с политиком.

неутрално

Уметност је била у блиској вези с политиком.

Корак 4 Завршна расправа о кључном питању.

Група 1

Које од следећих тврдњи су коректне Објасни уз помоћ извора!

- Мештровић и Аугустинчић су били критични према режиму.
- Уметнички рад Аугустинчића и Мештровића био је у служби режима.
- Мештровић и Аугустинчић су били политички ангажовани.
- Уметнички рад Аугустинчића и Мештровића је глорификовао краља.
- Аугустинчић и Мештровић су, у првом реду, изванредни уметници.

Увод:

А А Ме е е J
е е е е е е е е е е е
е е е е е е А е е е е е
е Ме е е 20. е . Д е е е е е е е е е
е е е , 30- е J е е е е е е е е е
2. 4. е е), (е Бе (е
В е , Б е , Бе , . Б е ..) А е (, Њ j).
А А е Ме 20. е , е
е е " е " е е 1933. е е . А е е е е
е " е . С е е е е е е J
е , е е е е , е е

Извор 1

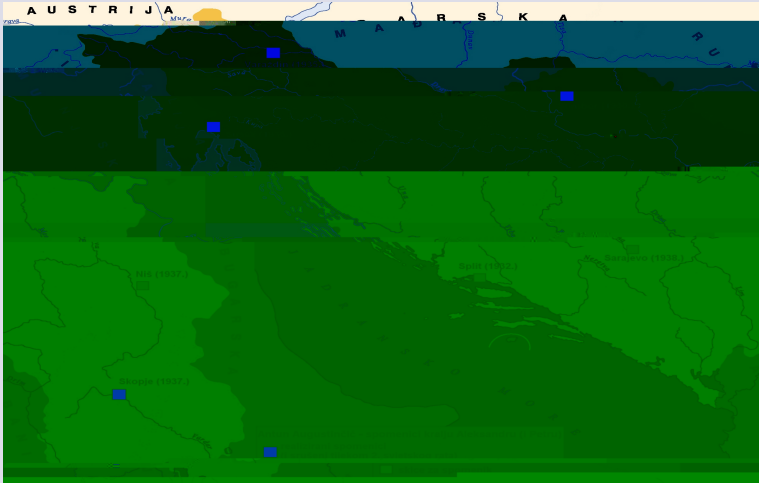
Разговор између краља и Ивана Мештровића

Разговор је вођен приликом позирања за бисту након што је загребачки часопис (изразито пројугословенски) „Нова Еуропа“, који је издавао др Милан Ђурчин, објавио у броју од 26. септембра 1929. изјаву под насловом Ново стање, коју су потписали: др Лаза Поповић, др Иван Политео, др Иван Белин, др Милан Ђурчин и Мештровић. У изјави је изражена критика успостављања диктатуре, као недемократског начина решавања проблема. Тај број „Нове Европе“ био је због изјаве забрањен.

„ – А што ради Ваш Ђурчин? Зар он не

Извор 3

Мапа јавних споменика краљу Александру (и Петру) које је израдио Антун Аугустинчић

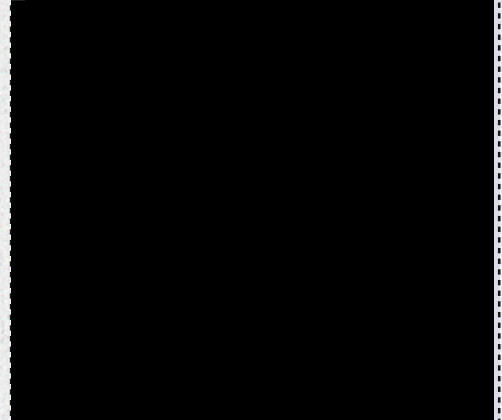

a - ()
-

Извор 4

Споменик краљу Александру у Вараждину и Титу у Кумровцу које је израдио Антун Аугустинчић

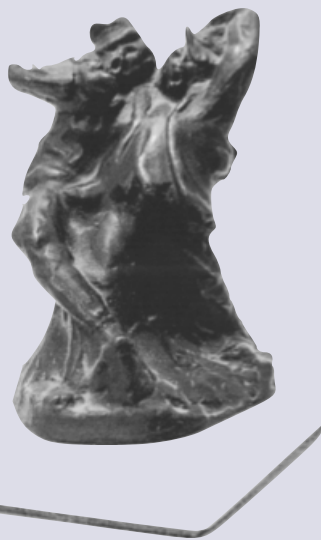
Споменик Александру I Ујединитељу подигнут је 1935. у Вараждину (срушен 1941. године). Споменик Јосипу Броз Титу постављен је у Кумровцу 1948.

Извор 5

Скулптура Пијанци

Скулптура „Пијанци”, аутора Антуна Аугустинчића приказује у пуној фигури два мушка лика – мршаваг жандара и дебелог финансијера (персонификација режима) – како загрљени тетурају и певају. Као ниједна друга од његових познатих нам скулптура, „Пијанци” јасно и гласно изражавају дух групе „Земља” (у којој је Аугустинчић 1929. био један од оснивача и припадао јој до 1933. године), снажније и јаче него што су то чинили његови ангажовани цртежи којима је суделовао на зем-

љашким изложбама. То што „Пијанци” у то време нису били излагани и бриткост уметничког израза држи нас у уверењу да су настали као Аугустинчићева реакција на полицијску забрану свих активност групе „Земља” у априлу 1935. године, а што се поклапа с исказом садашњег власника да је и првобитна власница Ксенија Кантоци скулптуру датирала у 1935. годину.

Gradski muzej Varazdin 61552 /
en.wikipedia.org/wiki/File:Tito_spomenik1.jpg

Група 2

Које од следећих тврдњи су коректне Објасни уз помоћ извора!

- Уметници су на пролећним изложбама промовисали југословенско јединство у уметности.
- Пролећне изложбе су биле састајалиште изузетних уметника са подручја целе Југославије.
- Палата (краљ) и министарство су издашно помагали изложбе у сврху промоције југословенског јединства.
- Палата (краљ) има у виду, приликом куповине дела, само квалитет дела.

1929.

1904.

Извор 1

Одсуство неких од најбољих уметника са Пролећне изложбе

„Са изложбе (Прве пролећне изложбе оп. а.) одсуствују не само многи од најбољих уметника који су тренутно у иностранству – Милуновић, Добровић, Шумановић, Узелац – и чије неприсуство се разуме и оправдава, него одсуствује и велик број уметника који су код куће. Београдски уметници заступљени су скоро сви, од словеначких једва тројица-четворица, а од хрватских нема најбољих, тачно оних чија дела су се очекивала с нестрпљењем: нема Мештровића, Кршинића, Бабића, Миша, Аугустинчића, Бецића. Њих заступају, у гомили, слабији уметници, од којих би само неколицина могла учествовати на изложби и са веома смањеним бројем радова.”

M. Ka anin, Umetni ke kritike, Beograd 1968, str. 143-144. u R. Vu eti : Cvijeta Zuzori ' i kulturni ivot Beograda 1918-1941., Beograd, 2003.

Извор 2

Куповина уметнина по броју дела и ценама

Купац/изложба	Министарство образовања	Општина	Краљев двор	Приватни
Друга изложба из 1930	23	26	0	12
Трећа изложба из 1931	28 (101 000 дин.)	4	28 (72 900 дин.)	8
Пета изложба из 1933	нема података	нема података	нема података	1

R. Vu eti , Cvijeta Zuzori ' i kulturni ivot Beograda 1918-1941., Beograd, 2003., str.712. (AJ, 66-376-614; AJ, 74-350-182; AJ, 74-494-199)

Опциона питања

- Ко је највећи откупљивач слика? Шта мислиш зашто?
- Покушај објаснити зашто се смањује број откупљиваних радова од стране приватних особа?
- Шта мислиш, има ли то какве везе с квалитетом изложених радова?

Извор 3

Значај куповине уметничких дела

Удружење „Цвијета Зузорић”, организатор пролећних изложби у дописима Министарству просвете наглашавало је значај откупа. „...досад (је) на пролећним изложбама био највећи купац Њ. В. Краљ и Министарство просвете, баш зато што на овим репрезентативним изложбама учествују уметници из целе државе.”

Radina Vu eti , Jugoslavenstvo u umjetnosti I kulturi – od zavodljivog mita do okrutne realnosti (Jugoslavenske izlo be od 1904.-1940.), asopis za suvremenu povijest, br 3., Zagreb, 2009., 712.; prema Arhiv Jugoslavije, 66-113-366

Опционо питање

- Шта је по мишљењу Цвијете Зузорић разлог да су краљ и Министарство просвете највећи откупљивачи слика?

Извор 4

Писмо министру просвете

Након завршене Друге пролећне изложбе сликари Јован Бијелић и Васо Поморишац, у свибњу 1930, пишу министру да је заједничка изложба успела „како високим нивоом изложених дела, тако још више једним другим моментом – наиме: кад су се све народне снаге сјединиле за добро отаџбине, у томе времену нашли су се на окупу и пионири заветне југословенске мисли.”

Radina Vu eti , Jugoslavenstvo u umjetnosti i kulturi – od zavodljivog mita do okrutne realnosti (Jugoslavenske izlo be od 1904.-1940.), asopis za suvremenu povijest, br 3., Zagreb, 2009., 71o.; prema Arhiv Jugoslavije, 66-381-617

Опционо питање

- Шта сликари сматрају већим успехом код Друге изложбе: високим нивоом изложених дела или што су се на изложби окупили они који заговарају југословенску мисао?

Извор 5

Називи (неких) уметничких дела која је купила краљева палата (са додатном мапом)

Приликом откупа слика од стране двора може се уочити да су најчешће откупљивана дела с мотивима мртве природе и дела која се вежу уз разне делове Југославије, што се може видети из наслова дела:

„Мотив из Охрида”
„Далматинске куће”
„Велес”
„Око Тетова”
„Корчула”
„Из Хвара”
„Поглед на трг у Призрену”
„Маглај у Босни”

R. Vu eti , Cvijeta Zuzori ' i kulturniivot Beograda 1918–1941., Beograd, 2003., str.712,713 (Arhiv Jugoslavije, 66-376-614);

Опционо питање

- Шта мислиш зашто се приликом откупа слика водила брига да слике буду везане уз разне делове Југославије?

Извор 6

Предлог палате за куповину слика и скулптура

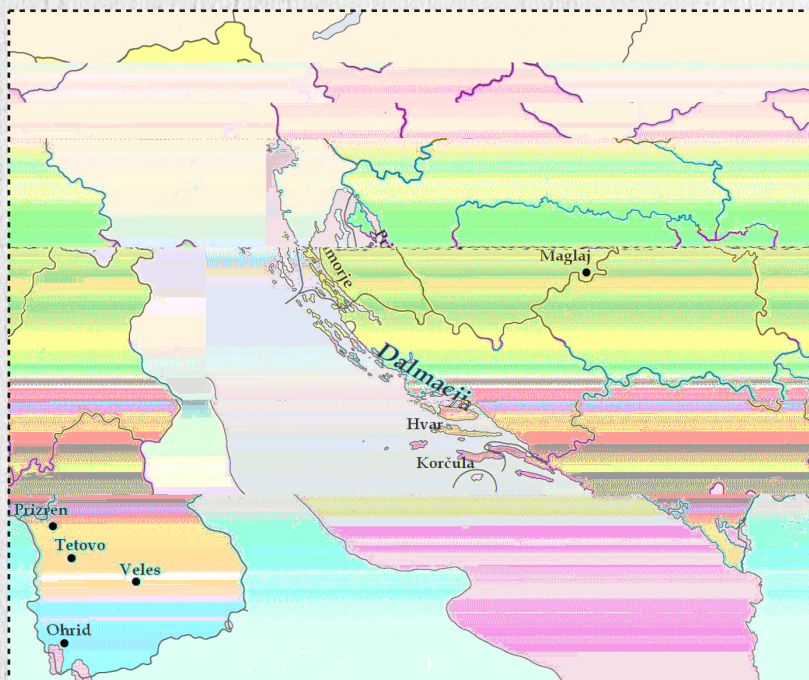
Предлог за откуп слика и скулптура начињен за двор садржавао је презиме и име уметника и требало је да садржи карактеристике изложеног дела. У стварности је то изгледало овако:

Видмар Нанде – Словенац из Љубљане. Узима мотиве из народног живота.
Краљ Франце – из Љубљане, вођа генерације која се појавила по ослобођењу.
Палавичини Петар – Далматинац пореклом. Живи и ради у Београду.
Ружичка Камило – сликар из Загреба; учествује на свим југословенским изложбама.
Узелац Миливој – рођен у Мостару, живи у Паризу. Сматра се као један од главних представника савремене наше уметности. Има лепо име у иностранству.

R. Vu eti , Cvijeta Zuzori ' i kulturniivot Beograda 1918–1941., Beograd, 2003., str. 713; prema Arhiv Jugoslavije, 74-243-366

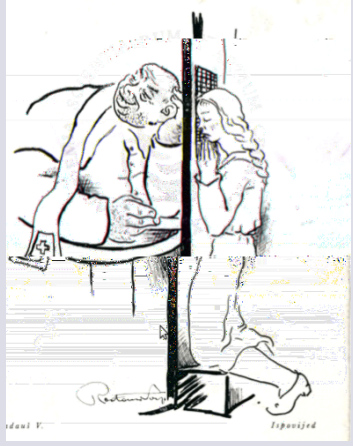
Опционо питање

- Истичу ли се у предлогу откупа карактеристике уметничког дела? Шта је двору битно за откуп?

Извор 3

Вања Радауш
Исповијест (1 32)

Опционо питање

Извор 6

Отон
Постружник
Поздрав (1 32)

Izlo ba Zemlja u
Umjetni kom paviljonu,
Zagreb, 1932.

Опционо питање

- Застава је симбол неке државе. Како би ти држао заставу своје земље када би је неко поздрављао?
- Како је овде приказана?
- Наброј колико особа има на слици, а колико лица видиш?
- Код лица која видиш, ради ли се ту о конкретној особи или можда она некога представља?
- Да ли приказана лица представљају конкретну особу или су само симбол?

Извор 7

Жељко
Хегедушић
6. 1. (1 35)

Moderna galerija
Zagreb, MG-2891;
photo by Goran Vranic.

Опционо питање

- Наслов слике је 6.1. Шта се догодило 6. 1. 1929?
- Сви ликови на овој слици ходају према камену на којем стоји 6. 1. Шта мислиш, шта је аутор хтео рећи овом сликом?
- Погледај који се све ликови налазе на слици. Како су приказани?
- Представљају ли стварне особе или одређене групе. Ако представљају одређене групе, какав је став аутора слике према њима?
- Појављује ли се негде смрт у позадини?
- Што је претходило догађају од 6. 1. 1929?
- Шта мислиш какав је став аутора према догађају који се збио 6. 1. 1929?